

Предлог нове спољне политике Србије

Садржај

- I СТАЊЕ У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: ОСНОВНЕ ОЦЕНЕ И ПОСТАВКЕ

- II ЕЛЕМЕНТИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ СРБИЈЕ
 - 1. Основне детерминанте спољне политике Србије
 - 2. Приоритети спољне политике Србије
 - 3. Мултилатерални односи
 - 3.1. Уједињене нације
 - 3.2. Европске интеграције и чланство у ЕУ
 - 3.3. Чланство у НАТО и продубљивање трансатлантских веза
 - 3.4. Учешће у борби против тероризма
 - 3.5. Сарадња у оквиру Савета Европе и ОЕБС
 - 3.6. Сарадња са суседима и другим државама Југоисточне Европе
 - 3.7. Учешће у међудржавним организацијама и форумима
 - 3.8. Сарадња са државама Источне Европе и Заједнице независних држава
 - 3.9. Сарадња са несврстаним и земљама у развоју
 - 4. Билатерални односи
 - 4.1. Односи са суседима
 - 4.2. Односи са великим силама

- III АКТЕРИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ СРБИЈЕ
 - 1. Улога Владе Републике Србије, Народне скупштине Републике Србије и Председника Републике Србије у спољној политици Србије
 - 2. Политичке партије као актери спољне политике Србије
 - 3. Локална самоуправа као актер спољне политике Србије
 - 4. Цивилно друштво као актер спољне политике Србије

I СТАЊЕ У МЕЂУНАРОДНИМ ОДНОСИМА: ОСНОВНЕ ОЦЕНЕ И ПОСТАВКЕ

У последњој декади двадесетог века догодиле су се фундаменталне промене у систему међународних односа. Оне су у потпуности преобликовале европски континент, а последице промена су биле нарочито уочљиве у односу на међународни положај држава некадашњег Источног блока. Пад Берлинског зида 1989. године је у земљама Централне и Источне Европе означио почетак трансформације њихових економских, правних и политичких система у модерне заједнице које се темеље на тржишно оријентисаној привреди, владавини права и политичком плурализму. Ове промене су у исто време означиле изузетно јачање политичких, економских и војних позиција САД, НАТО И ЕУ. Систем међународних односа који је настајао могли смо означити као униполаран, као систем у којем су Сједињене Америчке Државе једина суперсила.

Две деценије развоја међународних односа након слома комунизма испуњене су и одређеном регенерацијом некадашњих великих сила и појаве нових. На истеку прве деценије 21. века светски поредак се налази у процесу постепене промене која води у настајање мултиполарног света. Униполарност је постала претесна за све разноврснији свет са новим или обновљеним регионалним силама, са јасно израженим сопственим интересима, све већом независношћу и утицајем и све израженијом еманципацијом од америчке хегемоније. Уједињена Европа се из економске трансформише у политичку заједницу, али још увек под одлучујућим утицајем моћног прекоатлантског савезника. Русија се економски осамосталила, политички консолидовала и постала је незаобилазни међународни актер. Кина постаје све снажнији економски чинилац, који своју моћ темељи на стабилном политичком поретку, са амбицијом да буде лидер региона. Индија постаје економски и технолошки све значајнија сила. Јапан, који жели да докаже да имиџ економског џина и политичког патуљка више не важи, има амбиције за јачање улоге нарочито у Азији. Највећа земља Латинске Америке, Бразил, се економски опоравља, политички стабилизује и све више еманципује од америчког присуства и утицаја.

Нови мултиполарни свет у настајању не развија се у свом класичном облику, као систем у коме се јасно разазнају различити центри моћи са приближно једнаком снагом који су способни да се међусобно уравнотежују. Ради се о сложенем и флексибилном систему, који је подложен променама и због тога тешко предвидљив.

Ради се о свету који се суочава са новим изазовима и који се и даље налази у процесу трансформације.

У новом систему још увек нису јасно артикулисана антагонистичка понашања међу великим силама. Логика економског развитка нам говори да су САД, Русија, Кина и ЕУ данас више партнери него противници. Ово само значи да је једна од веома битних компоненти савременог света међузависност, која се најчешће означава термином глобализација. Глобализација се не огледа само у објективној испреплетености света заснованој на економској сарадњи, већ у општем схватању да се економски напредак више не може остварити једноставним затварањем у границе своје интересне сфере. Јасно је артикулисано схватање у већини држава света, како малих тако и великих, да глобални проблеми превазилазе њихове појединачне капацитете, да је неопходан заједнички приступ њиховом решавању и да мултилатерални карактер спољне политике и међународних односа добија на тежини.

Снажна и јасна оријентација земаља Централне и Источне Европе ка вредностима економског, правног и политичког система Запада, недвосмислено показује да су те вредности и данас виталније него било која њихова алтернатива. Усмереност ка новим вредностима је у државама Централне и Источне Европе била јасно детерминисана и инспирисана идејом о чланству у Европској заједници у којој су ове државе препознале регенерациону снагу својих руинираних политичких и економских система. Суштина промене система међународних односа у последње две деценије састоји се управо у процесу општег прихватања ових вредности. Њему комплементаран је и процес укључивања у различите интеграционе процесе који би требало да омогући заједничко суочавање са све тежим глобалним проблемима.

Србија има обавезу, шансу и одговорност да овакву ситуацију у међународним односима уважи, и да увиди да и њен напредак зависи од интегрисаности у већи систем. Нова спољна политика Србије се базира на рационалној и објективној процени стања у коме се земља налази и окружења коме припада. Супротно уобичајеним схватањима која су за раније периоде наше историје била тачна и која претпостављају да наша земља ужива велики геостратешки интерес за велике силе, савремени систем међународних односа негира овакву позицију Србије.

Пажња која се Србији указује данас везана је пре свега за тежину и последице сукоба на тлу бивше Југославије и на том сукобу наслеђеним другим безбедносним проблемима за регион и Европу уопште. Интерес Европске уније и САД за Србију,

који се огледа у подршци процесу придруживања и приступања ЕУ, јасном ставу да је Србија добродошла у НАТО, као и прећутном разумевању за ирационалности косовске политике Србије, првенствено је везан за њену кључну улогу у неремећењу безбедности у региону, а не за друге квалитете њене унутрашње или спољне политике.

Отуд је апсолутни приоритет спољне политике Србије интериоризација оних вредности које нам могу помоћи да што брже и ефикасније решимо унутрашње проблеме, пре свега оне економске, потом политичке и безбедносне. Имајући у виду оцену стања у међународним односима, европске и евроатланске интеграције се показују као најбољи међународно-политички и економски оквир за решавање транзиционих проблема Србије. Томе у прилог иде и недвосмислена оријентација других земаља Западног Балкана у овом правцу, тј. чињеница да ни једна од њих није пронашла адекватну алтернативну оријентацију која би јој обезбедила очекивани ниво унутрашње економске и социјалне реформе и консолидације.

II ЕЛЕМЕНТИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ СРБИЈЕ

1. Основне детерминанте спољне политике Србије

Детерминанте спољне политике су фактори који условљавају и опредељују правац и циљ спољне политике државе. То су објективно дати чиниоци и околности од којих зависи опредељивање државе у спољној политици и од којих би требало да се пође при утврђивању начела спољне политике и њиховом реализовању у практичној спољнополитичкој активности државе. Детерминанте које утичу на међународни положај Србије и условљавају и опредељују њену спољну политику обухватају:

1. промене у међународној констелацији и новоформирано однос политичких снага у свету;
2. ново геополитичко окружење Србије и фундаменталне промене политичке, економске и стратешке карте региона Југоисточне Европе и Западног Балкана;
3. стање у Србији и деловање унутрашњеполитичких фактора на међународну позицију земље.

Из прве групе чинилаца на положај Србије пре свега утиче снажна политичка, економска и војна позиција САД, НАТО и ЕУ, као и све очигледније брисање граница између унутрашње и спољне политике и релативизација принципа немешања у унутрашње ствари. У спољној политици смањује се удео националних државних и политичких установа, а расте утицај других облика организовања у грађанском друштву. Смањује се простор за ексклузивност и мистификацију спољне политике, а расте утицај и улога јавног мњења. Положај једне земље, чак и велике силе, у оваквом систему међународних односа одређен је пре свега способношћу да се што пре прилагоди захтевима ширег система и интегрише у њега.

Регионални фактори се одражавају пре свега у томе што постоји реална перспектива изласка Балкана из кризе, пошто све земље на полуострву имају демократски изабрана државна руководства. Политичке елите у овим државама су прокламовале исти циљ - придруживање и приступање ЕУ. Уз изузетак Србије, балканске државе су чланство у НАТО дефинисале као једнако значајан циљ.

Словенија, Мађарска, Румунија и Бугарска су балканске државе које су постале чланице ЕУ, док остале земље региона учествују у Процесу стабилизације и придруживања. Све поменуте државе су чланице НАТО, и све су након учлањења у НАТО постале чланице ЕУ. У међувремену, нове чланице НАТО из региона су постале Хрватска и Албанија.

У оваквом ширем међународном и регионалном контексту, на спољнополитички положај Србије делује и низ унутрашњих фактора. Они су пре свега последица дубоке економске и социјалне кризе, али и ратова и конфликта, чије се последице још увек осећају. Основни и најозбиљнији резултат оваквог развоја догађаја јесте још увек недовољно схваћена чињеница да је Србија практично искључена из модела развоја који се формирао у савременом свету последњих деценија. Ова истина се код нас још увек добрим делом замагљује расправама о достојанству, угледу, самосталности и независности, при чему се губи из вида да су ови појмови у данашњем свету пре свега повезани са местом које земља има у међународној хијерархији на бази своје економске моћи, животног стандарда грађана, социјалне ситуације, перспективе развоја и владавине права. Може се сматрати да у Србији још увек не постоји довољна свест о степену социјалне и економске заосталости и деградацији земље, што у одлучујућој мери утиче на правце и циљеве, а још више на ресурсе и могућности спољне политике државе. *У таквој ситуацији спољна политика Србије ће бити концепцијски, стратешки и оперативно потчињена решавању унутрашњих проблема.*

Основна спољнополитичка оријентација Србије је ка европским и евроатлантским интегративним процесима. Таква оријентација има не само економску, већ и политичку компоненту. Она је израз опредељености за суштинске системске промене у земљи и део напора да се поставе темељи новог вредносног, политичког, економског и безбедносног уређења.

2. Приоритети спољне политике Србије

Први и доминантни спољнополитички приоритет Србије је интеграција Србије у Европску унију и постизање статуса пуноправног члана. Очигледно је да ЕУ представља језгро не само економског и технолошког, већ скоро потпуно политичког уједињавања континента. Процес европских интеграција је најуспешнији мировни и развојни пројекат у историји Европе.

Европска унија је највећи спољнотрговински партнер Србије, а Србија је, попут осталих земаља Западног Балкана укључена у процес стабилизације и придруживања. Искуства других транзиционих земаља потврђују да се независно правосуђе, одговорна влада као сервис грађана, одрживи економски развој, слободна конкуренција, укидање монопола и истинска парламентарна демократија могу успешно и ефикасно остварити кроз процес придруживања и приступања ЕУ. Извесну дистанцу према ЕУ данас себи могу да дозволе само веома стабилне и развијене земље Европе. У нашем положају, утицај који ће Унија имати у погледу испуњавања услова за чланство током фазе придруживања и приступања, свакако ће бити продуктиван у правцу стимулсања позитивних промена у Србији.

Европска унија представља цивилизацијску вредност. Не ради се само о политичком прагматизму и рационалној процени ситуације, већ о залагању Србије за вредности и принципе на којима се заснива ЕУ и о намери да се у свим сферама нашег друштвеног живота приближимо европским стандардима. Како због неопходности решавања садашњих великих унутрашњих проблема, тако и због дугорочног опредељења за трансформацију земље на бази већ спомињаних принципа и стандарда, *основна спољнополитичка оријентација земље биће усмерена ка интегративним политичким и економским процесима чији је центар Европска унија.*

Чланство у ЕУ је и показатељ трезвености у решавању националног питања. Оно свима пружа оне могућности које су неоствариве у затвореним друштвима: слабљење значаја граница, слободу кретања и запошљавања и корисну регионалну сарадњу. *Због тога ће и став Србије према питању решавања статуса Косова бити рационалан. Европска унија је природна, историјска, економска и политичка заједница у којој је Србији место и у чијем ће оквиру тражити средства за унапређење својих државних, политичких и економских интереса и решавање сложених питања, а нарочито питање Косова.* Једини прихватљив коначни статус Косова исти је као визија политичке будућности Србије - пуноправно чланство у ЕУ, као и у НАТО, засновано на прихватању и развијању европских вредности и заједничком интересу. ЕУ је партнер с којим успостављамо све чвршће везе и она мора бити најважнији међународни гарант заштите права Срба на Косову. Ангажовање ЕУ на Косову је интерес Србије и због тога што је то механизам на који ће Србија у наредним годинама моћи све више да утиче.

Други спољнополитички приоритет Србије је стицање пуноправног чланства у НАТО. НАТО је витална алијанса западних демократија која игра кључну

улогу у безбедносном окружењу Србије. Ради се о савезу који почива на заједничким вредностима које се огледају у демократском поретку, заштити грађанских и мањинских права, тржишној економији, владавини права, као и заједничком схватању безбедности.

Приступањем НАТО Србија ће обезбедити да као гарант њене безбедности стоји најмоћнији војни савез на свету. Припадајући колективном систему одбране НАТО, Србија ће као своје савезнике имати неке од војно најразвијених држава укључујући Сједињене Америчке Државе. *НАТО представља не само безбедности, већ све више и политичко-економски оквир, који омогућава земљи да се брже развија, проширујући капацитет за заштиту својих интереса.* Чланство у НАТО Србији ће донети одлучујућу економску стабилност и раст страних улагања, а у политичком смислу учврстиће њен демократски пут и развој.

Партнерски однос са највећим земљама НАТО, попут САД, Велике Британије, Француске, Немачке, Италије, Турске и Канаде, ће бити највећи интерес Србије, а најбржи начин да се та сарадња материјализује је усвајање заједничких вредности на којима се заснивају и НАТО и ЕУ. Кроз такве интеграције Србија ће моћи да заступа своје легитимне интересе на добар начин и да осигура бољу будућност за своје грађане.

Трећи спољнополитички приоритет Србије је побољшање и унапређивање односа са суседима. Србија је током деведесетих година 20. века водила политику која је оставила трагичне последице. Са наслеђем ратова наше друштво се још увек суочава и тај процес ће трајати деценијама. Поред овако тешког наслеђа и изостанка преузимања одговорности Србија је са суседима остала у низу спорова који се решавају или ће се решавати билатералним или мултилатералним путем. Зато је неопходно што пре приступити решавању отворених питања која оптерећују односе са суседима. Упоредо са тим треба радити на успостављању најшире слободе кретања људи, роба, капитала и услуга што је и основни постулат процеса европских интеграција.

Једине земље са којима Србија има суфицит у спољнополитичкој размени су управо њени суседи - Црна Гора, Македонија и Босна и Херцеговина. *Свесна значаја добросуседских односа и регионалне сарадње, као и заједничке европске перспективе, Србија ће радити на јачању односа са суседима кроз транспарентне политике, ширење мреже уговорима дефинисаних права и обавеза и активним радом на предлозима којима ће се решавати могући конфликти у региону.* То је начин на који ће Србија допринети стабилности и развоју Западног Балкана.

Због тога је рад на развијању и продубљивању веза међу земљама у суседству један од главних приоритета спољне политике Србије, у оквиру које ће посебна пажња бити посвећена побољшању односа са државама бивше СФРЈ. Србија ће интензивирати своје активности и присуство у свим регионалним организацијама и у њима ће конструктивним учешћем настојати да решава отворена питања из прошлости, доприносити развоју региона као и постизању поверења и јачању сарадње међу државама на партнерској основи.

Четврти спољнополитички приоритет је развијање и продубљивање односа са великим силама с посебним акцентом на Сједињене Америчке Државе, Русију и Кину. Време је да се схвати да је зближавање Србије и САД на билатералној основи повезано са нашим тежњама ка интеграцији у мултилатералне организације, које остварују глобални утицај. Побољшање политичких односа ће отворити врата и већој економској, културној, образовној и научној сарадњи. Руска Федерација је у 21. век закорачила покушајем повратка свог међународног утицаја и јачањем економских потенцијала. Своје односе са Русијом, Србија ће темељити пре свега на економској и енергетској сарадњи, заснованој на обостраној користи. Повећање америчких, руских, али и кинеских инвестиција у Србију, један је од наших главних приоритета, као и развој односа са другим силама као што су Јапан, Индија и Бразил.

Пети спољнополитички приоритет је одржавање и побољшање традиционално добрих односа са земљама Азије, Африке, Латинске Америке, Аустралије и Океаније, имајући истовремено у виду наше политичке и економске интересе и евроатлантску оријентацију.

3. Мултилатерални односи

У спољнополитичком деловању Србија уважава савремене међународне токове. Неизоставна је најшира сарадња са међународним организацијама које значајније обликују савремени свет и граде однос партнерства са нашом земљом. Србија је чврсто посвећена идеји мултилатералне дипломатије, колективног преговарања између држава и ширења демократских, цивилизацијских вредности. У остваривању својих циљева као и унапређењу глобалне сарадње Србија ће, у намери да постигне делотворне и благовремене резултате, координисати своје акције са међународним организацијама и институцијама, али и државама као незаобилазним актерима међународне заједнице.

3.1. Уједињене нације

Поред НАТО и Европске уније, Организација уједињених нација је дефинишући фактор у спољнополитичком деловању Србије. Србија сматра да је акциони простор у коме делују Уједињене нације незаобилазна основа на коју се са успехом надовезује сарадња са другим међународним институцијама и регионалним мрежама. Приврженост Уједињеним нацијама огледа се у привржености Повељи УН као конститутивном акту који обавезује државе потписнице, који има превагу над осталим уговорима и обавезама које из њих произилазе и на којем се темељи међународно право и правни систем Европске уније.

Србија ће учествовати у активностима које за циљ имају реформу и снажење Организације уједињених нација, које ће омогућити да ОУН брзо и ефикасно одговора на глобалне изазове ради очувања мира у свету. Србија снажно подржава процес који води ревитализацији система УН, нарочито у погледу деловања њених кључних институција - Генералне скупштине и Савета безбедности.

3.2. Европске интеграције и чланство у ЕУ

Република Србија сматра чланство у ЕУ својим најзначајнијим стратешким циљем. Она ће да спроводи реформу администрације и правног система у циљу веће сагласности и кооперативности са органима ЕУ. У светлу будућег чланства у ЕУ, Србија се залаже за продубљивање евроинтеграција на свим нивоима и проширење сарадње са државама чланицама, посебно у доменима заједничке спољне и безбедносне политике, сарадње између правосудних органа, борбе против тероризма и криминала, као и нарушавања животне средине, угрожавања здравља грађана и одрживог развоја.

Процес придруживања и приступања Србије Европској унији не сме бити сведен на активности Владе и Председника, већ у овај процес треба да буде укључена Скупштина Србије кроз активности скупштинских одбора и посланика. Будући да је процес европске интеграције Србије посао целокупног друштва неопходно је створити услове за укључивање што ширег круга установа и организација и њихово умрежавање у европске форуме.

3.3. Чланство у НАТО и продубљивање трансатланских веза

Чланство у НАТО, организацији која успоставља систем колективне безбедности у Европи и Северној Америци, представља трајан и реалан циљ Србије

у њеној спољној политици. Република Србија сматра НАТО својим партнером по питању националне, регионалне и глобалне безбедности. Будући да је НАТО битан фактор консолидације региона Западног Балкана, уклањања последица и спречавања будућих сукоба, Србија ће учлањењем допринети побољшању безбедности и сарадње у региону. Србија верује да је у интересу сваке европске државе да учествује у активностима које доприносе њеној безбедности, већој сигурности у свету и одржању мира у нестабилним регионима.

3.4. Учешће у борби против тероризма

Република Србија је привржена вредностима демократије и поштовања људских права, уз уважавање културних, верских, идеолошких и других различитости међу људима. Она сматра неприхватљивим постојање глобалних и регионалних терористичких мрежа и у оквиру релевантних међудржавних организација или билатералних и мултилатералних споразума учествује у борби против њих. Војне и полицијске снаге Србије се стављају на располагање за интервенције у кризним подручјима, а обавештајни подаци до којих долазе службе Републике Србије биће дистрибуирани стратешким партнерима и организацијама.

3.5. Сарадња у оквиру Савета Европе и ОЕБС

Као најстарија међународна организација која ради на интеграцији европских народа, Савет Европе је следећи важан партнер Србије у њеном спољнополитичком деловању. Савет Европе активно учествује у решавању бројних проблема данашњице који се тичу Европе и света у целини - положај Рома, миграције, насиље у породици, интеркултурни дијалог, злостављање деце. Србија се залаже за поштовање *Европске конвенције о људским правима* усвојене под покровитељством Савета Европе, којом је установљен и *Европски суд за људска права*. Поштујући садржину Конвенције, и учествујући у раду Парламентарне скупштине, Комитета министара и осталих институција Савета Европе Србија још једном исказује посвећеност заштити људских права и унапређењу функционисања демократских институција, чиме додатно потврђује своју тежњу ка европским интеграцијама.

Србија ће активно учествовати у раду Организације за европску безбедност и сарадњу. У постхладноратовском амбијенту кључни задатак ОЕБС-а постало је рано упозоравање на напетости унутар и између држава, спречавање сукоба, руковођење кризама, помоћ приликом изградње друштва после окончавања оружаних конфронтација, као и стручна помоћ државама и организацијама у областима

демократизације и људских права. Кроз грађење квалитетних односа са државама кје су чланице ОЕБС и телима ове међународне организације, Србија још једном наглашава своју искрену опредељеност за вредности на којима се гради нова Европа.

3.6. Сарадња са државама суседима и државама региона

Република Србија се у циљу модернизације, развоја и остварења њених стратешких циљева ослања на блиску сарадњу са државама региона Западног Балкана, Југоисточне и Централне Европе. Добросуседски односи представљају основу на којој се граде мултилатералне и билатералне активности. Добросуседски односи се додатно учвршћују приближавањем Србије Европској унији.

Могућности разних видова сарадње и контаката са земљама Западног Балкана су озбиљно нарушене сукобима током деведесетих. Кроз чланство у организацијама као што је Регионални савет за сарадњу у Југоисточној Европи, Србија тежи да ублажи последице ових сукоба, допринесе међудржавном дијалогу, побољшању и продубљивању сарадње, са посебним освртом на прекограничну сарадњу, а са циљем повећања капацитета региона за самостално решавање економских, правних, политичких, безбедносних и образовних проблема.

Република Србија истиче своју геополитичку припадност региону Централне и Југоисточне Европе. Она тежи успостављању и продубљивању сарадње са земљама овог региона са којима има бројне историјске, културолошке, економске и друге везе.

3.7. Учешће у међудржавним организацијама и форумима

Србија сматра да је стално присуство у мултилатералним организацијама и форумима неопходно ради интензивне и ефикасне кооперације као јединог могућег правца будућег развоја. Република Србија подстиче либерализацију трговине и тежи чланству у Светској трговинској организацији.

Србија схвата значај глобализованог света и досад незабележене повезаности међу државама у свету. Самим тим постаје јасно да свака акција предузета од стране једног актера у међународној политици потенцијално утиче и на све друге. У таквој ситуацији Србија ће водити политику сарадње са релеватним актерима и у складу са својим и интересима својих стратешких партнера учествовати и заједно радити на решавању актуелних светских проблема.

Србија се залаже за поштовање људских права уз уважавање и поштовање

културних, верских и других разлика међу народима, спречавање оружаних сукоба, борбу против међународног криминала и тероризма, као и промовисање вредности одрживог развоја и раста, заштите и очувања животне средине, те обезбеђивања здравих и квалитетних животних услова за све људе.

3.8. Земље Источне Европе и земље ЗНД

Република Србија сматра Русију, земље Заједнице независних држава и земље потписнице Шангајског уговора својим стратешким партнерима. У ту сврху она тежи продубљивању сарадње и међусобног разумевања са овим државама, као и чланству или посматрачком положају у оквирима организација које их окупљају. Посебно значајну сарадњу са Земљама Источне Европе и ЗНД Србија остварује на пољу енергетике. Циљ Србије је успостављање економског реципроцитета и повећање извоза у ове земље, као и проширење сарадње у другим областима (образовање, научна и културна сарадња и друго).

3.9. Несврстани и земље у развоју

Србија сматра да постоји веома добра основа за сарадњу са несврстаним и другим земљама у развоју у подручјима као што су привредна сарадња, образовање, културна и научна сарадња и то у погледу већ постојећих контаката и веза које су током периода од почетка деведесетих прекинуте или запостављене. Стратешки циљ Србије је развијање мултилатералне сарадње са овим земљама.

4. Билатерални односи

4.1. Односи са суседима

Република Србија граничи се са четири *стара суседа* - Мађарском, Румунијом, Бугарском и Албанијом и једнаким бројем *нових суседа* - Хрватском, Босном и Херцеговином, Црном Гором и Македонијом. Нови суседи, уз Албанију, чине Западни Балкан и њих спаја седамдесетогодишња заједничка историја и европска будућност.

Унапређење односа са суседним земљама представља један од спољнополитичких приоритета Републике Србије. Стратешке интегративне циљеве Србије - улазак у ЕУ и НАТО - није могуће остварити без активне улоге земље у регионалној сарадњи, развијања добросуседских односа и промишљања политике у регионалном контексту. Зато ће спољнополитичке активности Србије у наредном периоду значајно бити усмерене ка одржању и учвршћењу постигнуте стабилности у

региону. Регионална сарадња и развој добросуседских односа су не само природна потреба, већ и уговорна обавеза Србије према Споразуму о стабилизацији и придруживању. Зато ће у средишту спољнополитичке активности Србије бити трајно решавање отворених питања и интензификација политичке и економске сарадње са суседима.

Србија ће радити на томе да у најкраћем року потпише протоколе о сарадњи у процесу европских интеграција са земљама са којима то до сада није урадила. Наше је опредељење да Србија као највећа земља региона буде покретач регионалних иницијатива. Спољна политика је кључни инструмент мењања перцепције окружења према Србији као реметиоцу регионалне стабилности и сарадње.

Регионална економска сарадња није оптерећена значајнијим препрекама. То потврђују и подаци о расту међусобне размене и инвестицијама. За Србију је регион друго по значају тржиште после Европске уније - 36% извоза Србије било је намењено региону у 2008. години. Циљ Србије ће бити да, креирањем повољног амбијента и коришћењем постојећих уговорних оквира (ЦЕФТА) и отварањем нових, искористи упоредне предности које, у привредном смислу, нуди регион. Подстицање сарадње привредних субјеката, културне и спортске сарадње, посебно цивилног сектора требало би да допринесе враћању међусобног поверења држава у региону.

Билатерални односи са Бугарском, Мађарском и Румунијом ће се нарочито повољно развијати кроз убрзање процеса европске интеграције Србије. Јачање економских веза, безбедносна сарадња и подршка европском путу Србије су основа за развијање односа са суседима који су већ постали пноправни чланови ЕУ.

Србија ће у оквиру сарадње са суседима посебну пажњу посветити државама Западног Балкана.

Билатерални односи са Хрватском

Хрватска је најважнији билатерални партнер Србије у региону и са овом државом ће бити неговани посебно блиски односи. Србија је посвећена даљем развоју односа са Хрватском. Задовољавајући степен политичке и економске сарадње убудуће треба допунити институционализацијом научне, културне и сарадње у образовању. Јака претпоставка за ово је и привремени безвизни режим. Србија ће обезбедити појачан напор да се закључе нерешена питања у односима између две земље: територијални спор на Дунаву, повратак избеглица и борбу против организованог криминала.

Билатерални односи са Босном и Херцеговином

Србија ће настојати да обезбеди снажну сарадњу са Босном и Херцеговином и два ентитета који је чине. Влада Србије ће да подржи напоре ЕУ и Канцеларије Високог представника у решавању свих спорних питања у Босни и Херцеговини. Као гарант Дејтонског споразума, Србија ће подржати напоре међународне заједнице да се БиХ уставном реформом редефинише и учини ефикасном државом. Без уставне реформе у БиХ, неће бити њене унутрашње стабилности, а ни стабилности у региону која је неопходна за брзу европску интеграцију држава Западног Балкана.

Билатерални односи са Црном Гором

Односи са Црном Гором су од посебног значаја за Србију. Србија ће хитно и безусловно нормализовати односе са Црном Гором, након што је 2008. године црногорски амбасадор проглашен непожељном особом у Србији.

Билатерални односи са Македонијом

Упркос одређеним разликама, Србија ће наставити рад на унапређењу односа са Македонијом. Инфраструктурно повезивање коридором 10, јачање размене у туризму и инвестицијама подстаћи ће развој односа који би одговарао потребној блискости непосредних суседа.

Билатерални односи са Албанијом

Политичке односе са Албанијом отежава признање независности Косова и блиска привредна и друга сарадња Тиране са властима у Приштини. Србија ће настојати да поправи односе са Албанијом, наставиће да спроводи постојеће економске споразуме, а покушаће да унапреди и културну и другу некономску размену.

4.2. Односи са великим силама

Изван европског континента, посебан значај за Србију имају односи са Сједињеним Америчким Државама. Остваривање идеје Србије у Европи подразумева одржавање и непрекидно унапређивање односа са САД како на билатералном плану тако и кроз деловање у европским и трансатлантским организацијама. *Упркос томе што је историја америчко-српских односа у последње две деценије оптерећена*

несагласношћу о важним питањима уређења односа на Балкану и противречним ставовима у јавном мњењу, развој односа са САД чини витални интерес Србије.

Отуд је нужно јачање веза са САД и њихово враћање у што развијенији партнерски однос. Таква оријентација Србије има своје упориште не само у интересима већ и у вредностима које деле две демократске државе. Партнерство САД и Србије се темељи на заједничкој визији развоја међународних односа која претпоставља оснаживање принципа владавине права, поштовања људских права и слобода и јачање идеје конституционалне демократије у државама света.

Цивилизацијски и историјски разлози опредељују Србију за очување добрих односа са Русијом као важног дела спољнополитичких активности земље. Основу за свестрани развој односа две државе представља усмерење ка чвршћем повезивању са Европом као стратешки циљ и Русије и Србије. *Преузимање европских вредности и стандарда и обострана опредељеност за јачање веза са ЕУ чини добру основу стабилних односа Русија и Србије уз уважавање и неговање традиције и међусобне блискости народа.* Поред тога, енергетско богатство Русије а тиме и њена супериорна позиција у међународном енергетском амбијенту чини Русију важним партнером Србије на међународној сцени.

Кина према Балкану гаји уравнотежен однос. Односи са овом земљом одвијају се на принципима равноправности и узајамне користи. Отуд добри односи са Кином остају један од битних спољнополитичких усмерења Србије.

III АКТЕРИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ СРБИЈЕ

1. Улога Владе Републике Србије, Народне скупштине Републике Србије и Председника Републике Србије у новој спољној политици Србије

За имплементацију спољне политике Републике Србије одговорна је Влада Републике Србије, као носилац извршне власти, и Министарство спољних послова које је задужено за предлагање спољнополитичких приоритета и активности, као и за њихово остваривање у земљи и у иностранству.

Спровођење спољне политике Републике Србије ће се одвијати у блиској сарадњи и координацији с другим органима државе - Народном скупштином Републике Србије, која кроз ресорне одборе врши надзор над креирањем и спровођењем спољне политике Србије, али и са Председником Републике и другим релевантним субјектима.

2. Политичке партије као актери спољне политике Србије

Својим особеностима савремено друштво јасно детерминише природу међународних односа и битно усмерава токове спољне политике модерних држава. Политичке партије, као сегмент тог друштва, постају битни актери у дефинисању и реализацији спољне политике државе.

Релевантне политичке партије у Србији показују висок степен заинтересованости за решавање спорних питања из домена спољних послова Србије. Њихова улога у остваривању спољнополитичких циљева Србије нарочито долази до изражаја кроз могућности повезивања са сродним партијама не само на европском, већ и на глобалном нивоу. Умрежене кроз различите видове сарадње на међународном нивоу, политичке странке у Србији треба да допринесе остварењу спољнополитичких циљева државе.

3. Локална самоуправа као актер спољне политике Србије

У савременој, полиархичној и немонополизованој концепцији спољне политике, локалне заједнице треба да имају важну улогу. Уређење ефикасног и демократског устројства нивоа власти најближег грађанима представља предуслов не само за добро организован унутрашњеполитички систем, већ и важну предност и

прегршт прилика за активну улогу локалних органа власти у реализацији спољнополитичких циљева Србије.

Децентрализација, професионализација, развој стратешког планирања и општинског предузетништва представљају кључне тачке у преображају улоге локалне самоуправе за савремено доба. Једино економски, политички и културно оснажена локална заједница може бити важан чинилац у модерном друштву, те и један од актера на међународној позорници. Како би локална самоуправа могла бити релевантан чинилац у међународној сарадњи неопходно је поставити темеље финансијској независности и сопственим приходима органа, изворном кругу послова, организационој и персоналној самосталности, те адекватној уставној и законској заштити самоуправних права.

Регионализација и повезивање са одговарајућим регионима Европе представља неопходан корак у процесу приближавања Србије ЕУ, али и захтев будућности и унутрашњег развоја државе, привлачења капитала и пројеката, те подстицања равномерног развоја и оживљавања неискоришћених капацитета периферије. Локалне власти је упутно подстицати на унапређење прекограничне сарадње и то кроз партнерство пограничних области пројектима који задовољавају економске, социјалне и културне потребе становништва, те омогућавају ревитализацију односа са суседним државама. Активности локалне самоуправе треба да буду интензивирани коришћењем братимљења и међународном сарадњом са локалним властима других европских земаља на заједничким пројектима којима се успешно јачају економски капацитети локалне власти, разменом образовних, производних и услужних програма, сарадњом на еколошком, здравственом, туристичком, и културном плану.

4. Цивилно друштво као актер спољне политике Србије

Цивилно друштво се односи на тоталитет добровољних грађанских и социјалних организација и институција које формирају основу функционисања друштва, као супротност државно установљеним структурама, правилима тржишта или фамилијарним интересним групама. Цивилно друштво карактеришу акције које за циљ имају остварење заједничких интереса и вредности, када их државни систем не подржава у потпуности или у недовољној мери.

Цивилно друштво подразумева механизме који се користе упоредо с државним механизмима и њеним органима, ради задовољавања оних потреба грађана које се не могу артикулисати и остваривати на други начин. Организације

грађанског друштва у Србији могу допринети остваривању спољнополитичких циљева Србије кроз деловање и утицај у међународним форумима, залагањем за мир, толеранцију и људска права. Будући да је садржај рада невладиних организација проширен највише у правцу подршке економским и социјалним реформама и општем развоју друштава, организације цивилног сектора могу да допринесу мобилисању јавне свести и да покрећу питања од друштвеног значаја не само у националним оквирима већ и на међународној сцени.